

La princesa Nausica: d'Homer a Maragall

Maria Àngels Anglada

Una de les figures més atractives de l'Odissea és la princesa Nausica, qui sap si un precedent de les innumbrables princeses del contes de fades. Filla d'Alcínous, rei dels feacis, i d'Arete, "a les no moridores igual pel que fa a la creixença i a la bellesa", Homer ens la presenta ben vestida, alta treballadora i púdica.

"Ella parlava així perquè li feia vergonya
d'anomenar el florit casament davant del seu pare."

Devia ser joveníssima -potser catorze anys- i juganera: frueix jugant a pilota amb les seves esclaves quan han rentat la roba. És, però, coratjosa i valenta, no s'esvera en veure Ulisses, arribat a les ribes de la seva illa, naufrag, tot i el seu mal aspecte, "hòrrid, nu, desfigurat pel salobre".

És valenta perquè confia en els seus déus, i uneix a aquesta qualitat un tarannà compassiu, assaenyat i hospitalari:

"aquest és un trist errabund, i ja que ens arriba
cal que l'atenguem; car tots, forasters i captaires,
vénen de Zeus."

Un cop Ulisses s'ha banyat i Atenea el transfigura de bellesa quasi immortal, la princesa afirma, admirada:

"Tant de bo que un home tal es digués espòs de ma vida,
que habités aquesta illa i li fos plaent de romandre-hi".

Alcínous, el pare de Nausica, també proposa a Ulisses el casament amb la seva filla, abans de saber exactament qui és i de conèixer la seva situació familiar. Com explica Vernant, no és una proposta tan inusual com podria semblar: la seva condició d'isolat "el qualifica per casar-se amb una noia de naixença tan noble que el pare no pot esperar de trobar-li un pretendent a la seva altura en el seu cercle". Donar-la a un desconegut -diu l'antropòleg- és la manera de no rebaixar-se i de no perdre-la, "perquè el gendre, lluny del seu país i sense lligams, s'integrarà a la família del sogre", com els

nombrosos gendres del rei troià Príam. Ulisses, però ha de continuar el seu periple per tal de reunir-se, a Ítaca, amb l'esposa Penèlope, i els feacis l'ajudaran en el seu propòsit.

Basant-se en aquests cants bellíssims, el VI, VII i XIII, sobretot, el nostre Joan Maragall escriví la seva deliciosa peça *Nausica*, l'any 1908, a Caldes d'Estrac -a semblança de Goethe. El poeta alemany, que també havia començat el seu drama homèric vora el mar, a Sicília, no va acabar-lo, però; d'altres obres es van imposar al seu esperit, D'altra banda, tal com el poeta de Faust l'havia començat, s'hauria allunyat molt de la *Nausica* dels feacis; quasi es pot dir que l'hauria transformada en una gran burgesa alemanya perquè, enamorada sense esperança d'Ulisses, s'hauria suïcidat, com un Werther femení.

Maragall es mostra molt més fidel a l'esperit dels temps homèrics. Accentua, això sí, la simpatia de la princesa envers Ulisses, fins a esdevenir un veritable, romàntic enamorament. Segueix fidelment, però, els versos del gran èpic, llevat d'un punt important: la princesa es queda a escoltar tot "el gran conte", és a dir, el relat de les aventures sobrehumanes d'Ulisses, ficció dins la ficció. En canvi, a l'*Odissea*, es retira púdicament, com escau a una noia per merèixer, verge i quasi infant. Maragall la vesteix amb aquell suau embadaliment i fascinació pels aventurers -Serrallonga, el comte Aranú- que identifiquen el poeta i la princeseta, bella com una altra Haidé. La *Nausica* maragalliana servirà tota la vida, com li diu el rapsode Daimó, "la visió del gran pas de l'heroi".

"tota la vostra vida en serà il·luminada".

De la mateixa manera que el poeta, o l'amic, dirà a Haidé, figura misteriosa:

"Com una flor, sempre més
el teu amor en ma vida
hi ha deixat una fragància
que ja no en serà esvaïda."

I poc més enllà:

"per un breu instant d'amor
tota ma vida enflairada!"

La Nausica d'Homer és com un gràcil ocell, passa ràpida pel poema i ens deixa també a tots una flaire de gràcia, una imatge alhora sòlida i fugissera. S'adiu molt bé amb el tarannà dels simpatiquíssims feacis, tan alegres,

“no som uns gran púgils, ni uns lluitadors inblasmables;
ara: som els primers a córrer a peu i amb navilis;
i sempre ens és benvingut un festí i la lira i les danses
i els vestits de mudar, i els banys calents i la colga...”

Ulisses se'n va del país dels feacis, carregat de dons i d'obsequis, i, en el drama de Maragall, no pas sense escoltar el commovedor comiat de Nausica:

“Hoste, salut en ton retorn! La pàtria
feliç te rebi. Quan en ella sies
en pau i amor, alguna volta pensa
en aquesta donzella, prou ditxosa
d'haver-te dat camí.”

Aquestes darreres frases tenen un aspecte molt interessant i que no s'ha remarcat prou: la delicadesa generosa de la princesa, que li demana només que pensi en ella quan ja sigui, tranquil i segur, a Ítaca, al costat de la muller, havent reposat de perills i viatges. Potser hi ha una recòndita influència de la *Divina Comèdia* de Dante, i concretament d'un dels episodis més bells, la trobada al Purgatori del poeta florentí i Pia.

Aquesta desconeguda Pia, una dama de Siena, és l'única persona entre tots els qui són a l'avantpurgatori que té un pensament per als perills i el cansament del poeta:

“Deh, quan tu hauràs tornat al món
i reposat d'aquesta llarga via
-seguí el tercer esperit en el segon-
enrecorda't de mi, que sóc la Pia!”

“Ricorditi di me, che son la Pia!” Com observa l'editor i comentarista Dino Provenzal, “l'ànima que enraona, amb gentilisa femenina, pensa primer en Dante que en ella mateixa, i amb univers lentíssim li demana de recordar-se d'ella només quan hagi

donat al cos i a l'esperit el repòs ben merescut". No ens resten altres documents d'aquesta criatura, "romanen, i romandran eterns, els cinc versos de Dante (130-134, cant V) entre els més suaus que mà d'home hagi mai escrit".

No veig per quina raó alguns comentaristes critiquen en Maragall allò que els italians alaben, encertadament, en el gran florentí. La gentilesa i la força poètica no s'exclouen i la Nausica maragalliana, tal com és, té prou relleu i gràcia; els versos són fluents i dignes de ser recitats i recordats. Potser l'única cosa que caldria fer per evitar equívocs seria canviar el subtítol de tragèdia donat a la bella peça dramàtica, i aleshores la Nausica catalana restaria una figura tan interessant com la Pia dantesca, totes dues reflex d'aurat de la princesa dels feacis.

Revista *Auriga* núm. 5